

ACC. N:R. *M. 9414:1-27.*

Landskap: *Skåne*

avskrift inl.

Upptecknat av: *J. Ö. Swahn*

Härad: *V. Göinge*

Adress: _____

Socken: *Önnestad*

Berättat av: _____

Uppteckningsår: *1944*

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Avskrift av ett manus:

"Minnen" upptecknade af Johan Persson, Lunden, Önnestad
år 1926.

ACC. N:R **M. 9414**:/LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fädernegården, 3/8 mantal N:r 16 Önnestad ägdes i början av 1800-talet av Per Olsson, född den 19 april 1782, död den 21 februari 1855. Denne hade övertagit den av sin fader Ola Håkansson, och efter honom hade den också namnet "Ola Haugens". Per Olssons hustru, Sissa Persdotter, var född den 2 maj 1784, död den 13 december 1852. Hon var dotter till Per Hansson, ägare av 1/2 mantal n:r 34, vars byggnader lågo söder om gatan, mitt för n:r 36. Yngre systern, Svenborg, född 1789, var gift med byspelmanen Nils Ljungquist, boende i Lundgrenska huset, beläget i sydvästra hörnet av prästgårdstomten (förstört genom eldsvåda 1925). Deras äldsta dotter Elsa, "Spelmannens Elsa", blev gift med smeden Nilsson, som bodde på Önnestads backar vid korsvägen mot Kristianstad. De flyttade sedan till WÄ Lyckor. Makarna hade flera barn, av vilka yngste sonen Nils studerade och nu är pastor primarius, d:r Widner i Stockholm, / född den 29/9 1870 och afleden den 7 aug 1940 .Begr. i Wä / (Anm. i marginalen)

Makarna Per Olssons barn voro: Nils, född den 2 maj 1814, död den 19 oktober 1888. Per, född den 25 november 1818, död den 28 december 1894. Pernilla, född den 25 juni 1829 och död koleraåret 1873 i Hälsingborg. Hon var gift med

ACC. N:R M. 9414:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Johannes Göransson, som avled ett par år efter henne.

Min farfar, Per Olsson, omtalas som en mycket sympatisk man. Han var läs- och skrivkunnig, gjorde boupp-teckningar, höll auktioner, var kyrkovärd samt under många år kronofjärdingsman. När barnen voro små, konstruerade han en vagg - han var nämligen även snickare -, som gick på tappar i en träställning. Genom en sinnrik anordning kunde vaggan förbindas med en i taket upphängd tyngd, var- efter den, sedan den blivit satt i gång, rörde sig i unge- fär två timmar. Under tiden kunde modern gå åstad med mat till folket ute på vången.

Hans hustru Sissa, min farmor, var en mycket arbetsam och dugande husmoder med en kraftig vilja, och då mannen hade så många förtroendeuppdrag och ofta var borta, för- de farmor Sissa spiran. Sonen Nils var något över medel- längd, kraftigt byggd och av ett trumpet och allvarligt lynne, samt mycket arbetsam. Han var ivrig motståndare till nyare och lättare arbetsmetoder; dessa ansåg han som bevis på lättja och förkastade dem därför. Ju grövre ett redskap var, desto bättre! Man skulle kunna säga att han arbetade för arbetets egen skull. För intellektuellt ar- bete hade Nils ingen lust. Till lynnet var han lik mod- dern, varför han också var hennes favorit.

ACC. N:R M. 9414:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Min fader. Den yngste sonen Per liknade sin far, var något under medellängd, klen byggd men särdeles vig och av ett livligt lynne. Han hade ett fördelaktigt utseende och liksom fadern ett vinnande umgängessätt. Han hade lust för läsning, skrivning och musik. Sångrosten var god, och han var medlem av en sångförening, bildad av församlingens unge kantor, Johannes Carlsson. Per blåste flöjt, samt hade av en kringvandrande person, kallad Sven Vandring, lärt att på den i björkbarken befintliga fina hinnan blåsa fågelkvitter och melodier. I motsats till brodern var Per ej intresserad av hårt arbete. Visserligen deltog han i de vanliga jordbruksgöremålen men hade i smyg bössan med sig vid körslor ute i marken och som det var gott om vilt, lyckades han ofta få bytte, vilket då överlämnades till prästen eller kvartersmästare Flygare.

Med så olika lynnen och så skilda intressen kunde förhållandet mellan bröderna Nils och Per ej alltid vara så gott. Dock förekommo ej några särskilt störande uppträden förrän Per var omkring 20 år gammal, då de en gång höllo på att plöja upp en nyodling, med en hemmagjord träplog, förspänd med tre hästar. Nils, som var störst och starkast, styrde plogen, Per körde och skulle samti-

ACC. N:R M. 9414:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

digt med högra handen trycka hårt på plogåsen, så att denna ej gick upp ur jorden vid beröring med befintliga trädrötter. Då detta ändå upprepade gånger inträffade, blev Nils ursinnig, sprang fram och sparkade Per, som stod böjd över plogåsen, med sådan våldsamhet att han kastades över plogen och blev liggande avsvimmad och måste hämtas hem och skjutsas till lasarettet i Kristianstad, där han räddades till livet, men var för längre tid oduglig till arbete. - Tillsammans med en jämnårig pojke, Ola Jönsson, senare landtbrukare i Österslöv, bevistade Per under ett par års tid en privatskola hos magister Stångberg i Arkelstorp, Oppmanna. De kallades här "Stångbergs hera".

Till de båda gamla byggdes ett vackert boningshus av trä vid sidan av gården och endast ett par steg från gatan. Gården, som vid enskiftet 1823-28 undgick utflyttningen, låg ^{längs} nött om gatan, där nuvarande folkskolan är belägen. Dess mittparti utgöres av det på 1850-talet av tegel uppförda boningshuset. Egendomen övertogs i början av 1840-talet av älste sonen Nils, med befintligt yttre och delvis inre läso emot en löseskilling av 20 000 daler - 3333 kronor och 33 öre - till brodern Per. Denna summa skulle dock innestå fyra år utan ränta. Föräldrarna skulle ha ett ganska stort undantag i naturaförmåner.

ACC. N:R M. 9414:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Makarna Per Olsson och dottern Pernilla flyttade in i undantagshuset och Nils började se sig om efter en passande följeslagarinna genom livet. Villkoren voro att hon skulle äga minst 20 000 daler, lösesumman till brodern, ty någon som helst skuld ville ^NNils ej veta av. Då Per nu slutat skolan hos Stångberg / I marg: Samt varit i vagnmakare lära hos J. Wickelmann, K:d till 1847 - Gesällbrevet jämte betyg finnas här. Afskrift sid. 25 / och vistades hemma hos föräldrarna, övertalades han att medfölja på friarfärd till Nils Johanssons i Isgrannatorp där hustrun var avliden och efterlämnade sex söner men endast en dotter. Av sönerna, som alla blevo framstående lantbrukare, hette den ene Åke. Han blev gift med en fläcka, Bengta Persson i Ullstorp. De arrenderade egendomen Skottlandshus, och deras ene son är numvarande landshövdingen i Kristianstads län, Johan Nilsson. Till en början såg det lovande ut. Arvet efter modern var mer än tillräckligt, och flickan ville gärna komma till Önnestad. Efter något köpslående lovade fadern, Nils Johnsson~~x~~, att lämna ett par kreatur. Men Nils begärde revers på ett visst penningbelopp att utbetalas till honom efter Nils Johnssons fränfälle. Något sådant var han dock ej hågad för utan förklarade: "Jag klär inte av mig förrän jag lägger mig".

ACC. N:R M. 9414:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det blev heller intet giftermål. Nästa resa i samma ärenden ställdes till Brogården i Kålsberga. Även där var en av föräldrarna avliden, men dottern Nilla sade genast nej. Hans broder Per tyckte hon däremot om. Nilla blev gift med Pilblads Nils i Torsebro. Då hon var gammal blev jag presenterad för henne såsom Johan Persson ~~för~~ från Önnestad. Då hon frågade mig, vems son jag var, och jag svarade: "Ola Haugens Lille Pers minste påg", tog gumman mig i famn och utbrast: "Ack vad jag tyckte bra om din far, men hans bror Nils ville jag inte ha!"

Sedan ställdes friarefärden mot Fjälkinge. Vilka gårdar som här ansågos värdiga ett besök, känner jag ej till men påhälsning gjordes i Legeved, varest i likhet med förut besökt gårdar endast en av föräldrarna levde. Något tillfredsställande resultat uppnåddes ej, men de blevo hänvisade till Matts Fajersson i Rinkaby / N:r 14 /. Här var en son och tre flickor, varav två redan gifta. Den tredje, Elna, var hemma. Då Nils genom medförda åtkomsthändingar bra kunde dokumentera sig, blevo de unga männen väl emottagna samt enligt gammal sed bjudna på mat. Kaffe var inte brukligt på den tiden. Dottern Elna dukade bor-

ACC. N:R M. 9414:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det med en sådan raskhet, att tallrikarna vid placeringen framför gästerna snurrade runt flera varv. På Nils gjorde detta ett så gott intryck, att han viskade till Per: "Den du, den ä där fart i!" Partiet blev beslutat till ömsesidig belåtenhet, och bröllopet firades 1845. Hustrun Elna var född den 22 oktober 1820, således sex år yngre än sin make. Hennes utseende var ej ofördelaktigt: ögonen lågo djupt och voro ganska skarpa. Den framskjutande hakan var särdeles kraftig. Då hon liksom andra bondhustrur bar huvudduken knuten i nacken, framträdde detta drag än mera och gav åt ansiktet ett hårt utseende. Hennes röst var skarp och uttalet kort och befallande. Samlevnaden mellan makarna var god. Dåda voro i avsaknad av ömmare känslor för sina närmaste. All sjukdom ansågs för att vara inbillning eller lättja. - Per var sedan något år i lära hos en tysk vagnmakaremästare, Johan Wichelmann i Kristianstad.

Min morfar, Måns Sandberg, var född på gården Lien i Norra Sandby socken den 10 maj 1793. Han lärde smedyrket och var gårdssmed på Strö gård, där han gifte sig med Agnes Orédsdotter år 1812. Deras barn voro:
Anna, född den 4. augusti 1813, gift - olyckligt - 1844

ACC. N:R M. 9414:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med trädgårdsmästare Zakarias Nyman i Råbelöv. Hon avled barnlös 1865.

Elna, född den 23 juni 1815, död den 19 november 1888.

Abraham, född den 6 mars 1816. Reste till Amerika 1851, där han avled på sin 90:de födelsedag.

Maria, min moder, född den 20 mars 1819, död den 25 januari 1905. Gift den 27 april 1847 med Per Persson från n:r 16, Önnestad.

Makarna Agnes och Måns Sandberg köpte den 25 oktober 1819 ena hälften av egendomen 1/4 mantal n:r 15 Önnestad för en köpesumma av 888 riksdaler, 42 skilling och 8 rund stycken banko, eller i det närmaste 8 000 daler. Andra hälften köptes av Kersten Åkesson, som kom från Bockeboda. Därför fick han öknamnet "Bocken". Gården var belägen söder om gatan, mitt för nuvarande prästgården. I likhet med nästan alla gårdar i Önnestad var den kringbyggd och hade gödselstaden utåt gatan. Sandberg inrättade en smedja i gården. Vid enskiftet måste av byns 42 gårdar 34 utflytta till de nya ägora. Detta var i hög grad betungande och mot ägarnas önskan. Först efter bortåt 20 år var flyttingen utförd. Många åboar blevo härvid ruinerade. Att låna pengar var ytterst svårt, då inga banker funnos, och den nytilldelade jorden var till största delen ouppodlad.

ACC. N:R M. 9414:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ägarna till gården n:r 15 blevo ålagda flyttning; denna företogs dock ej förrän på 1830-talet, och endast så småningom. De nya ägorna, 27 - 28 tunnland, voro belägna 1 km öster om kyrkan. De hade endast sm tegar odlade. Marken var ganska vattensjuk och bevuxen med buskar av hassel samt småskog av björk, al och något ek. Vägen dit var endast en så kallad fädriftsväg. Arbetet med röjning och dikning blev mycket ansträngande. Av de gamla byggnaderna flyttades brygghuslängan till den nya gårdsplatsen. Brunn grävdes och som ingen sten fanns måste denna hämtas från den gamla gården och från Önnestads backar. Ända till nu arbetade Sandberg i smedjan. Sonen Abraham utbildades också till smed. Till egendomen hörde en skogsslott som delvis brukades av torpare. Då dessa voro särdeles arbetsamma och dugande, voro de till mycken hjälp vid odling och skördearbete vid gården. - 1842 voro de tre uthusbyggnaderna färdiga. Även boningslängan, som till största delen var av nytt, ytterst gott timmer, var i det närmaste färdig. Ett par rum och köket kunde bebos, men ännu hade Sandberg ej övergivit smedjan utan arbetade växelvis på båda platserna. Efter en kort, men svår sjukdom, t oligen blindtarmsinfallamtion, avled han den 16 februari 1843 endast 50 år gammal. Då han alltid varit en

ACC. N:R M. 9414:10.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

god make och fader, var sorgen och saknaden efter honom mycket stor. Sonen Abraham var smed och hade arbete i Norrköping. Änkan och döttrarna Elna och Maria måste nu själva bära både bekymmer och arbete. Detta senare gick bra, tack vare att torparna gjorde sitt allra bästa. Värre blev det med ena grannen, Kersten Åkesson, som ägde den andra åttondelen av samma hemman. Änkan trodde han sig snart skola trötta ut, varpå han kunde bli ägare även till den andra hemmansdelen. Men mor Agnes var inte den, som gav sig, utan höll Bocken på vederbörligt avstånd. Denne var sedan något år änkling, men nyligen omgift. Han avled dock ett år därefter. Nästan samtidigt föddes sonen Per Kerstensson. Efter ett års tid gifte änkan Anna om sig med Petter Håkansson, kallad Bockapetter. Denne blev om möjligt värre än sin ~~xxxx~~ företrädare. En kväll kom han in till de gamla på nr 16 och föreställde sig för deras yngste son Per, vilken slutat sin kondition hos vagnmakare Wickel~~ker~~mann, samt sade sig hava hört, att det vore bra mellan honom och Maria Sandberg. Han ville därför "såsom en vän" avråda honom på det ivrigaste från att ha någon som helst beröring med den familjen. Den unge mannen tackade för välmeningen. Man kan tänka sig Håkanssons förlägenhet, då det

ACC. N:R M. 9414: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dagen därpå lyste för första gång mellan Maria och Per Persson. Då denne ansågs förmögen, var det nu hopplöst att söka erövra egendomen inom överskådlig tid. -- Den 26 april 1854 avled mormor Agnes 78 år gammal./ född 1776/ Hon omtalas såsom mycket energisk samt lär ha haft särskild förmåga att "säga folk sanningen", varför många hade en viss respekt för henne. Att hemmet efter mannens död och under ofta nog svåra yttre förhållanden kunde sammanhållas utan manligt stöd, måste tillskrivas mormors okuvliga energi. Av sönerna reste Abraham, som vistats i Norrköping sedan 1845, till Amerika 1851.

Fastär Pernilla var byns finaste flicka och hade skaffat sig piano, vilket då var ovanligt på landet. Till lynnet var hon despotisk och befallande liksom modern. Mot sin far var hon särdeles svår. Han var av naturen tystlåten, men då han sade något, inföll hon ofta i hänfullaste ton: "Nu ska far tala, då får vi höra på något!" Han blev också med åren alltmera sluten. Hälsobrunnen Hälsan vid Hälsingborg var mycket modern och besöktes av Pernilla och en annan Önnestadsflicka, Anna Kerstensson. De gjorde var sin erövring där. Anna blev gift med en utmärkt hygglig murare, Germund Germundsson. I detta mycket lyckliga äktenskap föddes endast en son, Johan.

ACC. N:R **M. 9414: 12.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Abraham Sandberg var kär i Pernilla, men hon hade högre anspråk: inte ville hon gifta sej med en smed eller jordbrukare från sin födelseby! Under sin vistelse i Hälsingborg blev hon bekant med en släkting till ovannämnde Germundsson, en rik lantbrukare vid namn Johannes Göransson, som hade en egendom strax vid staden. / Långvinkelsgatan - "Liden" - midt för Kärnan, samma sida. / Vid Abrahams besök därstädes under förlovningstiden bevistade hela familjen gudstjänsten i kyrkan. Därvid övertalade Göransson Abraham, att de kort efter inträdet i kyrkan skulle avlägsna sig. Strax före gudstjänstens slut smögo de sig in igen. De hade under tiden besökt ett hotell och förtärt spritdrycker. Härigenom fick Abraham dåliga tankar om Göransson och förespådde ett olyckligt äktenskap. Tiden utvisade att han blev alltför sannspådd. Då han kort därefter reste till Amerika, var det säkerligen av olycklig kärlek. Pernilla lät sig ej påverkas av några skäl. Därtill hade hon för stort självförtroende. Alla andra måste böja sig för henne. Redan 1848, då min ~~ungsta~~ äldsta syster skulle döpas, bestämde hon barnets namn till Elnä, oaktat föräldrarna önskade ett annat. Pernilla var

ACC. N:R M. 9414:73.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

då endast nitton år gammal. Den andra flickan föddes 1850. Far och Mor ville att hon skulle döpas till Matilda; men Pernilla kom, och flickan fick namnet Anna. Att protestera emot hennes befallning var meningslöst. - Annat var förhållandet i den äldre broderns hem. Här blev det hårt mot hårt och Pernilla måste giva efter för svägerskan Elnas ännu kraftigare vilja. Faster Pernilla avled i koleran sommaren 1873. Göransson dog redan året därpå. De efterlämnade tre söner och fyra döttrar. Av sönerna blev den yngste, Axel, sjöman och avlad styrmans- och kaptensexamen; han seglade uteslutande på långturer. De båda andra sönerna hade ärvt faderns spritbegär. Den ene reste till Amerika, den andre blev bagare i Stockholmstrakten. Av döttrarna var Anna mest intresserad för praktiska göromål. Sofia blev efter avslutad skolgång guvernant hos franske guvernören på Guadeloupe i Västindien. Hon hade sedan i omkring tjugu år anställning hos Bennet på Mar-svinsholm. Josefina var liksom systemen Sofia mycket begåvad, och var under några år privatsekreterare / hos direktör Trankell.Landskrona / men ägnade sig sedan åt sjukvård.

I det gamla hemmet N:r 16 Önnestad föddes den 25 oktober 1846 dottern Elna. Svärmodern i Rinkaby vistades

ACC. N:R M.9414:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de första åren i hennes hem några veckor varje höst under oktober och november månader, då arbetet med linberedningen var som mest brådsakande. Den gamla omtalas som en sparsam, arbetsam och sympatisk gumma, som var dottern till mycken hjälp i det stora hushållet. Vid slutet av sitt sista besök, då hon tog avsked med sina vänner i Önnestad, försäkrade hon, att hon aldrig skulle komma hit mera, därför att Elna varit mycket elak mot henne. Efter några år avled hon i sitt hem hos sonen i Rinkaby. Enligt tiden sed var det stor begravning med Gille i två dagar. Därvid uppträdde dottern och hennes man från Önnestad såsom det egentliga värdfolket. Vid bouppteckningen, som hölls dagen därpå, upplästes den avlidnas testamente, vari Elna och hennes man Nils Persson på nr 16 Önnestad uteslötos från arvslott efter modern. Som handlingen var fullt laglig fanns ingenting att invända däremot, men Elna och Nils läto genast spänna hästarna för vagnen och körde mot Önnestad. Allt umgänge mellan släktingarna i Önnestad och Rinkaby var nu slut för lång tid. Först år 1868, då folkhögskolan öppnades, började kusinerna, som bevistade skolan, umgås på Skogsholma. Ahnfeldtska väckelserörelsen var under 1840- och 1850-talen mycket ut-

ACC. N:R M. 9414:15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bredd. Här sökte och fann faster Elna religionens tröst över det förlorade arvet efter modern samt uttalade ofta sin glädje att "det ej var det himmelska arvet hon gick förlustig".

Efter faster Fernillas giftermål och flyttning till Hälsingborg anställdes en slicka i huset till de gamles upppassning. Farmor Sissa avled året därpå, den 13 december 1852. För att kunna taga mera arbete av flickan Olu flyttades farfar till sonens familj. Han blev därefter ännu mera tyst och i likhet med många gamla "barn på nytt". - En juldag, då mina föräldrar efter högmässan voro bjudna på middag i det gamla hemmet, kom ej farfar till bordet. Min far frågade då, hur det var med honom, då han ej var med bland de andra. Faster Elna sade då: "Du behöver inte bry dig om honom, han har det bättre i dagligstugan". Härpå svarade han: Om inte Far sitter med till bords, äter inte jag. Han gick så ut i köket, där den gamle mannen satt vid bordet i bara skjortan och åt fix kall lutfisk! Far kände han ej igen utan kallade honom Hasselkvist, då han trodde att det var pastorn i församlingen. Denna behandling upprörde i hög grad mina föräldrar, som ville taga den gamle med sig hem. Han blev då or-

ACC. N:R M. 9414:76.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dentligt påklädd och fick sitta med vid bordet. Far tog nu närmare reda på hur den gamle hade det. Det var ej glädjande saker han fick höra, och över den uppenbara vanvården blev han mycket ond. Efter det uppträde som sedan följde, måste farfar likväl stanna kvar, men åtnjöt under sina återstående dagar bättre behandling. Han avled den 21 februari 1855, nära 73 år gammal. Efter dödsfallet hölls bouppteckning efter makarna Sissa och Per Olsson. För-
rättningsmannen uppläste ett av de avlidna upprättat testamente, vari de, efter full insikt om den stora orättvisa, som de vid överlåtandet av egendomen och det yttre lösboet till älsste sonen Nils begått mot de båda yngre barnen, testamenterade sina konstanta tillgångar samt det kvarvarande lösboet till lika delning mellan sonen Per och dottern Pernilla. Dock skulle huset med tomt tillfalla Per. Testamentet var fullt lagligt. Vittnena voro närvarande, men detsamma var ej uppvisat vid häradsrätten. Farbror blev så utom sig av ~~xxx~~ vrede, att han sönderrev testamentet samt bedyrade, att det icke skulle äga giltighet. Överenskommelse om delning ingicks, dock skulle huset kvarstå. Ditta var redan vid Pernillas avflyttning rensat på det värdefullaste. Det kördes nämligen hela 16

ACC. N:R M. 9414:17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flyttlass till Hälsingborg. Min far fick inalles några kuddar, 3 sängdynor och 2 tomsäckar. Utan att underrätta sin bror eller syster, sålde farbror Nils huset under villkor att det omedelbart skulle bortflyttas. Det uppbyggdes sedan i Kalvaboda vid Djurhagen, där det står än i dag. Att detta kunde försiggå i fridens tecken, får väl till någon del tillskrivas den Ahnfeldtska väckelserörelsen men först och främst min fars till det otroliga gränsande undanfallenhet, då det gällde dylika saker.

Makarna Nils Perssons barn voro:

Elna, född den 25 oktober 1846, gift med Mattis Svensson N:r 8 Skoglösa - född i Wä den 7 mars 1843, död den 19 augusti 1906 - den 27 september 1865, död den 22 juni 1924.

Nils, född den 13 april 1849, död den 26 maj 1871.

Ingar, född den 5 augusti 1851, gift med Nils Larsson i Skepparslöv.

Matts, född den 20 februari 1854, gift första gång 1891 andra gång den 15 februari 1895 med Kerstin Persson.

Sigrid, född den 21 april 1856, gift den 28 maj 1887 med Daniel Gustafsson - död den ... 1899 (?) -.

Per, född den 10 december 1862, död den 22 januari 1894.

ACC. N:R M. 9414:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Såsom exempel på makarna Elnas och Nils Perssons känslolöshet gent emot sina egna barn skall jag här anföra några drag. Då älsta dottern Elna var 18 år gammal och ej stark till häslan, måste hon likväl vara med och binda råg, och då hon klagade över smärtor i bröstet, påstod fadern att "det bara var inbillning". Dagen därpå mitt under arbetet, fick hon lungblödning och måste bäras hem. Hon tillfrisknade emellrtid och för att komma från hemmet gifte hon sig året därpå - 1865. Sonen Nils var en ovanligt hygglig ung man, men även han hade klen brösth. Våren 1871 nödgades han dock bära den tunga sädeskorgen framför sig och utså all säden. Därefter insjuknade han och avled i maj samma år. Vid dödstillfället var min mor och barnmorskan Elna närvarande, men trots upprepade till sägelser till modern, som var i köket, och dottern Ingar, som satt i rummet intill sängkammaren och vävde, kunde ingen av dem förmås att lämna sitt arbete och närvara vid dödsbädden. De hade inte tid - maten skulle lagas och väven fällas! Någon sorg märktes ej. En av dem yttrade: Den som inte vill leva får dö. Året därpå måste sonen Matts, som var 18 år gammal och liten till växten samt något sjuklig, bära den ödesdigra sädeskorgen och så säden. Under på-

ACC. N:R M. 9414:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gående arbete kom den i närheten boende prästen, pastor Lindquist, bort till Nils Persson och sade, så att Matts också hörde det: Nu har ni kört omkull en son, kör nu inte omkull flere! Då Matts märkte att han hade ett gott stöd, lät han ej längre "köra med sig". Han förblev också frisk och övertog egendomen på 1880-talet. Många fler exempel kunde anföras, såsom att träskor köptes iparti, varvid de fingo passa bäst de ville. Farbror Nils ansåg atövelläster överflädiga, sägande: "Lädrer kan svepas om vilken träbit som helst, när det varit vått och torrt några gånger, så formar det sig ~~xxx~~ efter foten."

Mina föräldrar sammanvigdes den 27 april 1847. Far hade strax förut lämnat Kristianstad, där han hade varit i många år och hade således ingen större lust för jordbruksarbete eller kreatursskötsel. Det tillfälliga boningsrum som var inrett i brygghuslängan blev nu anordnat till vagnmakeriverkstad, och han trivdes bäst, när han fick arbeta i det yrke, han blivit van vid. I många år hade han kärlingar, av vilka en, som hette Andersson, sedan hade vagnmakeriverkstad på Önnestads backar. Under 1860-talet gingo flere åbosöner hos honom för att lära sig träarbete, så att de själva skulle kunna reparera sina vagnar

ACC. N:R **M. 9414:20.**LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och redskap, vilka fortfarande till största delen voro av trä. Även fina vagnar, landåer och dylikt tillverkade Far efter beställning. Baron Bennet i Färlöv beställde hos honom träverket till en finare vagn, men han ville ha stången 7 alnar lång - den vanliga längde är 5 alnar. Far gjorde baronen uppmärksam på att så lång stång hade han aldrig sett, men baronen påstod, att han hade så stora hästar, att det var nödvändigt. Då beställningen var färdig och skulle avsynas, blev baronen missnöjd och sade, att stången var alldeles för lång. Far erinrade om att detta hade han sagt redan från början, och han hade haft mycket besvär såväl med att anskaffa träet som med själva arbetet. Till och från verkstaden måste den flyttas genom fönstret och så vidare. Baronen villenu gottgöra saken med en ny beställning och frågade: "Kan Persson tillverka en nattstol till mej?" Den konsten ansåg far icke så stor. Baronen förklarade då, att "han ville ha den gjord efter sitt eget huvud". "Hur skall den då kunna passa för ändamålet?" anmärkte far. Det blev ingen beställning av.

I mitt föräldrahem vistades Mors fem år äldre syster Elna. Hon var ett sannskyldigt hyskors, liten och förtor-

ACC. N:r M. 9414:2/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kad, samt såg bokstavligen både andlingen och kroppsligen snett och vint på sin omgivning. Utom att hon var vindögd var hon nämligen mycket svår till lynnet. Aldrig var något henne till lags, aldrig blev hon nog ärad, hur man än fjäskade för henne. Kom det någon främmande till mat eller till kaffe, skulle hon bjudas först, annars blev hon ond och började hicka på ett egendomligt sätt. Om hon var ute och åkte och kom förbi något adligt slott brukade hon gråta och beklaga sig att hon ej var född grevinna. Aldrig kunde hon för övrigt åka fort nog. För Mor var det dagliga gnatet mycket pinsamt. I början av 1860-talet, då moster Elna var nära 50 år gammal, kom hon på giftastankar, och det lyste också tre söndagar för henne och en gammal skräddare, Jöns Mannesson. De köpte 1/16 mantal av egendomen 5/16 mantal N:r 3 Önnestad. Av någon okänd anledning blev det emellertid intet giftermål, och Far måste övertaga den av paret inköpta hemmansdelen, vilken var obebyggd och belägen intill n:r 15. Byggnaderna lågo inne i byn mitt emot kyrkan. Ägaren, Per Persson, "Nils Gunnas Per", hade ej blivit skyldig att flytta sin gård vid det laga skiftet, men han byggde om densamma och kom därigenom i så stor skuld, att egendomen måste styckas

ACC. N:R M. 9414:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och säljas. Min far blev på auktionen övertalad att köpa ytterligare en sextondel, belägen i samma skifte som den förra. Hemmansklyvning och ägostyckning blevo nu upprättade, men genom påtryckning av Bengt Nilsson, som ägde den intill belägna egendomen N:r 2, nuvarande Berte, och som inköpt 3:16 mantal av nr 3, blev värderingen av jorden så hög, att far endast fick 12 à 13 tunnland till 1/8 mantal. Han överklagade förrättningen och begärde så kallad lagmanssyn, vilken hölls i mitt föräldrahem 1863, varvid min mor, alldeles som den gamla Sara i Mamres lund, lyssnade vid dörren. Far framställde sina anmärkningar mot graderingen av jorden och begärde ny sådan efter en annan skala, varigenom han borde tilldelas en avsevärt större areal. Bengt Nilsson anmärkte då, att eftersom jorden vid nyodlingen ej blivit bränd utan plöjd, blev växtkraften större och åkern bättre. Då öppnade mor dörren, bad om ursäkt men ville gent emot Bengt Nilssons anförande försäkra, att jorden var mycket hårt bränd. Den blev visserligen plöjd, men plogtilltorna rullades i högar och brändes merän som var vanligt. En av de närvarande instämde med henne och sade sig ha hört detta omtalas. Bengt Nilsson försäkrade likväl detta vara lögn. Jorden blev på nytt graderad med

ACC. N:R M. 9414:23.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

resultat att Far nu fick över 15 tunnland / 17 tld /. Den jord som tillkom var också av god beskaffenhet. Min mor påstod alltid, när talet rörde sig om nr 3: "Kom ihåg mina ord, att där ändå är för litet jord på nummer tre! Bengt Nillsson har flyttat märkesstenarna!" Detta hennes påstående bekräftades år 1915, ty då en avsöndring skulle göras från nr 2, befanns, att vid den västra änden av nr 3 var rågången flyttad 22 meter inåt vårt skifte. Någon ändring i gränslinjen kunde ej nu göras, men jag erhöi som gottgörelse en väg tvärs över nr 2:s vång. Den inköpta jorden vållade både kostnad och arbete utan att lämna skälig ersättning och avkastning. Den var nämligen i dålig växtkraft och ej utdikad. Kristianstads-Hässleholms järnväg framdrogs nu och avskar skiftet nr 3 på mitten. Genom den vid planeringennuppgrävda jorden, som utbreddes på båda sidor om banan, förbättrades åkern emellertid avsevärt. Mark till banan köptes, men betalningen utgjordes av aktier, vilka ej gävo någon avkastning de första åtta åren, så att någon större ekonomisk vinst var det ej. År 1865 öppnades järnvägen för trafik med två tåg om dagen i varje riktning. Den nya trafikleden vållade mycken förargelse. Så måste grindarna vid vägövergångarna stängas

ACC. N:R M. 9414:24,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

varje gång man passerat banan. Kreaturen kunde ibland komma igenom stänglsen och många svin blevo ihjälkörda. Vid skördetiden måste vi pojkar postera vid grindarna och öppna och stänga vid varje lass. Ingen fick beträda järnvägen, dock kunde gångbiljetter erhållas mot en avgift av tre kronor om året.

Året 1868 var ett nödår. Det benämnes ännu av äldre personer "det torra året". På hösten efter den dåliga skördens inbärgande gingo kvinnor och barn på åkrarna och plockade sädesax. Vid tiden för potatisupptagningen kommo skaror på 15-20 personer från Småland och erbjödo sig plocka potatis för 25 öre om dagen och födan.

Den 1 oktober samma år började Önnestads folkhögskola sin första termin med 30 elever. I mitt hem, där mina systrar nu voro 18-20 år gamla, inackorderades tre elever, av vilka den ene, en östgöte vid namn Carl Jansson, hade hel inackordering med sängkläder, tvätt och ljus - fotogenen kostade 2 kronor kannan = 75 öre litern! - för sammanlagt 18 kronor pr månad! De båda andra fingo endast kaffe om morgnarna för en avgift av 6 kronor i månaden. Skolan var inhyst i gården nr 3 mitt emot kyrkan. 1876 fick den egna lokaler. Under dessa första åtta år voro

ACC. N:R M. 9414:25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

varje år 2 - 4 elever helt inackorderade i vårt hem. Avgiften höjdes efter hand och räknades som en avsevärd inkomst. Trevnaden i hemmet höjdes också betydligt. Det kom ungdom och livsglädje ditin. Carl Jansson var mycket tyst, men de andra, Hans Hansson från Fjälkinge och Oscar Haag från Trolle Ljungby, voro livliga till lynnet. En gång, då några främmande voro samlade, påstod Oscar att han kunde visa alla sorters djur efter vars och ens önskan. Några förstodo leken, men sade ej något till de andra. En av eleverna ville se en "riktigt iläken tjur", och då han kommit in i rummet, där Oscar placerat en större spegel med en duk över, drogs duken undan, och vederbörande såg sin egen bild i spegeln. Detta väckte i regel endast munterhet, men annat blev det, då möster Elna kom in och Oscar frågade vilket djur hon ville se. Ja, hon önskade skåda: "En riktig markatta". Oscar tog bort duken och då möster Elna såg sin egen bild, blev hon mycket ond och kunde sedan aldrig tåla Oscar.

Min yngsta syster fick vid denna tid en flygel och tog spellektioner av kantor Karlssons döttrarl så att nu blev det också mera musik i hemmet. Far blåste flöjt i bland. Då det kom främmande, kunde det bli riktiga sång-

ACC. N:R M. 9414:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och musikaftnar, vilka vi unga räknade bland våra glada-
ste stunder. Den 1 november, då folkhögskolan började,
var en efterlängtdag dag liksom också de då och då före-
kommande offentliga föredragen över ämnen, som på den ti-
den voro fullkomligt främmande på landet. Av särskilt in-
tresse voro föredrag om elektriciteten och experiment
i anslutning till dem. Små maskiner som drevos med elek-
trisk kraft, visades och beundrades. Min far, som läst
något kemi och fysik, resonerade gärna med eleverna
därom samt gjorde många fysikaliska experiment, som väck-
te stor förundran. Med oss barn talade han dock aldrig om
dylika ämnen.

Bokskåpet innehöll en del religiösa böcker, såsom
Scriver's Själskatten, några band av "Pietisten", en och
annan årgång av den illustrerade tidskriften "Läsning för
folket", en tysk språklära och läsebok för nybörjare av
Lyth. Denna utövade en särskild dragningskraft på mig, så
att jag bröt upp låset till vilket far noga gömde nyckeln,
och lyckades i smyg översätta några av de första stycke-
na. En naturalhistoria med enkla träsnitt var också fängs-
lande. På min tre år äldre broder, som var ganska musi-
kalisk, utövade schatullet med Fars stora flöjt den mesta

ACC. N:R M. 9414:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lockelsen. Då där även fanns en illustrerad greppskala, lyckades han också locka fram några enkla melodier. Instrumentet var av ebenholz med elfenbensringar vid sammansättningarna samt fyra silverklaffar och hade inköpts för 40 riksdaler specie, sålunda en på den tidendyrbar pjäs. Våra tilltag upptäcktes och straffades strängt av Far, men de upprepades ändå. Till slut gick skåpets lås sönder och blev ej lagat igen. Därmed hade också en del av tjusningen försvunnit. Då Fars ringfinger på vänstra handen efter en tid böjde sig inåt till följd av en sen-åkomma, kunde han ej längre traktera sin flöjt, varefter bror Malte till sin stora förtjusning fick tillåtelse att använda den. I mars månad 1880 reste han till Amerika och medtog då flöjten. Denna beredde honom mycket nöje och öppnade många dörrar för honom, vilka annars skulle förblivit stängda. I brist på orgel i en liten metodistkyrka ledde han sången där med sin flöjt.